

Memo

Voor: Standaardisatieraad, Edustandaard
Van: Anne Goris (VO-raad), Maurits Huigsloot (PO-Raad), Jan Bartling (saMBO-ICT)
Datum: 14 maart 2018
Betreft: De ROSA-scan van ketenprocessen/-voorzieningen als kwaliteitsinstrument voor ketenprojecten

1. Gevraagd besluit

Als Standaardisatieraad van Edustandaard zijn we eindverantwoordelijk voor de kwaliteit van de standaarden die bij Edustandaard in beheer zijn. Kwaliteit in de zin dat de standaarden inhoudelijk en technisch goed in elkaar steken, dat het proces waarmee standaarden (door)ontwikkeld en in beheer gebracht worden transparant is en, bovenal, dat ze goed toepasbaar zijn en aansluiten bij de behoefte van het onderwijs. Behalve toezien op het proces van ontwikkeling en beheer en de kwaliteit van de standaarden zelf, zien we ook als onze verantwoordelijkheid dat het gebruik van standaarden in de implementatie van ketenprocessen en –voorzieningen gestimuleerd wordt. Dat gebeurt door diverse vormen van ondersteuning te bieden bij de implementatie. In dit kader zien we als VO-raad en de PO-Raad veel toegevoegde waarde bij het toepassen van de ROSA-scan. Niet alleen bij het standaardisatieproces zelf, maar ook bij het meten en verbeteren van de kwaliteit van de ketenaspecten van ketenprocessen en –voorzieningen. Wij stellen derhalve het volgende voor:

- Leden van de Standaardisatieraad vragen actief de ROSA-scan aan voor ketentrajecten/-projecten waar ze zelf als stakeholder en/of opdrachtgever betrokken zijn.
- Daarnaast kan de Standaardisatieraad adviseren aan belangrijke ketentrajecten om een ROSA-scan te doen. Voorstel is dat dit een vast agendaonderdeel wordt van de bijeenkomsten van Standaardisatieraad.

Daarnaast stellen we voor om te onderzoeken of en welke wijzigingen dit vergt voor de bij de oprichting geformuleerde uitgangspunten van de Standaardisatieraad.

Het uitvoeren van een ROSA-scan op projecten die ketenprocessen en –voorzieningen implementeren helpt om de kwaliteit van de ketenaspecten en de samenhang met andere ketenontwikkelingen te meten en te borgen. We zien dit als een instrument om vanuit Edustandaard de vaker uitgesproken wens om meer ondersteuning te bieden aan implementaties handen en voeten te geven.

Uitgangspunt hierbij is dat de ROSA-scan, naast andere instrumenten zoals de PIA (privacy impact assessment), een kwaliteitsinstrument is voor de opdrachtgevers van een ketenproject om de risico's in te schatten en de kwaliteit te meten om zo met een betere onderbouwing de beste keuzes te kunnen maken bij de inrichting van het project. Het initiatief om een scan te laten uitvoeren ligt dan ook altijd bij opdrachtgevers en/of stakeholders van de ketenprojecten en de afweging wat ermee gedaan moet worden evenzo.

Wel kan de Standaardisatieraad vanuit haar strategische adviesfunctie implementatiepartners adviseren om de ketenkwaliteit van hun implementatie te meten door de inzet van de ROSA-scan.

2. Inleiding

Edustandaard is ontstaan vanuit de behoefte om voor de onderwijsketens standaarden te gaan beheren en te stimuleren dat die standaarden gebruikt worden in processen waar ze voor bedoeld zijn. Het aanmelden van een standaard, het beoordelen van de kwaliteit ervan en het in beheer brengen ervan is een gedegen proces waarmee onder meer geborgd wordt dat alle onderwijspartijen zich over een aangemelde standaard hebben kunnen buigen en er geen conflicten ontstaan met reeds in beheer zijnde standaarden.

In 2014 is de onderwijsreferentiearchitectuur ROSA ook in beheer gekomen bij Edustandaard. De ROSA stelt ons in staat om standaarden in samenhang te brengen en te tonen. Met de ROSA is het ook mogelijk gebleken om in de ontwikkelingen en in het aanmeldingsproces de kwaliteit van standaarden nog beter te beoordelen. Hiertoe is ca. 1,5 jaar geleden de ROSA-scan ontwikkeld als ondersteuning van de Architectuurraad om op systematische wijze de architectuurimpact in de onderwijsketens van nieuwe en gewijzigde standaarden te kunnen bepalen. De scan is geïnspireerd op de Ketenstartarchitectuur voor Doorontwikkelen BRON die destijds is opgesteld door het architectuurteam van het SION-programma samen met architecten van DUO. Het is reeds meerdere malen ingezet bij de aanmelding van nieuwe standaarden en bij wijzigingen van bestaande standaarden (zie de bijlage). De ROSA-scan is inmiddels een vast onderdeel bij het in beheer nemen van nieuwe of gewijzigde standaarden (zie <https://www.edustandaard.nl/meedoen/hoedienik-een-nieuwe-afpraak-in/>)

3. ROSA-scan als ondersteuning bij ketenprojecten en de rol van de Standaardisatieraad

In de Standaardisatieraad hebben we meermaals gediscussieerd over hoe Edustandaard een grotere rol kan spelen bij het ondersteunen van ketentrajecten. Ondersteuning die verder gaat dan het beheren, doorontwikkelen en beschikbaar stellen van standaarden en de ROSA.

In het jaarplan 2018 zijn hiervoor een aantal interventies benoemd:

- Advies/loketfunctie, in feite een voortzetting van bestaande ondersteuning.
- Betere en direct bruikbare ontsluiting van de architectuur (o.a. via een nieuwe opzet van en ROSA-wiki), ook een voortzetting van bestaande ondersteuning.
- Ontwikkelen en systematisch beheren van testvoorzieningen o.a. voor UWLR.
- Inzet van de ROSA scan voor nieuwe ketenprojecten.

Met name op dat laatste punt willen we nader ingaan. De ROSA-scan is namelijk afgelopen jaar een bruikbaar instrument gebleken om niet alleen de kwaliteit van nieuwe of gewijzigde standaarden te meten maar ook om de impact te bepalen van ketentrajecten, zoals het Lerarenregister, op andere ketenprocessen en -voorzieningen en te reviewen hoe die trajecten omgaan met het gebruik van standaarden.

Wij hebben als raden veel baat gehad bij een dergelijke interventie ten aanzien van het genoemde Lerarenregister om zo op basis van de bevindingen uit de scan de ontwikkeling in dit project bij te kunnen laten sturen. Een nieuwe, recent uitgevoerde scan op het Lerarenregister, besproken in de laatste Architectuurraad, wijst uit dat veel van de vorig jaar gemaakte bevindingen inmiddels in het project zijn verwerkt waarmee de kwaliteit van de voorziening sterk is verbeterd.

Een andere, recente scan die ook in de Architectuurraad aan de orde is geweest, is die op het ontwerp van het zogeheten Onderwijsserviceregister. Dit heeft een aantal verbeterpunten opgeleverd die – omdat deze scan in de beginfase van het traject is uitgevoerd – nog in het ontwerp zijn verwerkt.

De ROSA-scan heeft als tweede doel om ook de ROSA zelf voortdurend te kunnen verbeteren. Bevindingen die worden gedaan slaan soms ook op het aanvullen, aanpassen cq verbeteren van de ROSA zelf, waarmee actief

handen en voeten wordt gegeven aan de gewenste verbetercyclus die we met zijn allen onderschreven hebben onder de noemer *werken onder ketenarchitectuur*.

De ROSA-scan geeft ons inziens de Standaardisatieraad een bruikbaar instrument om onze rol als strategisch adviesorgaan nog beter in te kunnen vullen. We kunnen opdrachtgevers helpen om op een neutrale, voorspelbare wijze de kwaliteit van de implementatie van hun ketenprocessen en –voorzieningen te kunnen meten zowel in de ontwerpfase als in latere fasen. Het maakt transparant hoe ketenontwikkelingen om gaan met zaken als informatiebeveiliging en privacy (IBP), Identificatie, Authenticatie, Autorisatie (IAA), gestandaardiseerde begrippen en logistiek, zeggenschappen en gegevenssoorten en wat de relatie is met andere ketenbouwstenen en –voorzieningen.

Op basis hiervan kunnen we als Standaardisatieraad daarover in gesprek gaan met de betrokken partijen en te vragen of en hoe zij met de bevindingen om willen gaan in hun ontwikkelingsroadmap en welke overwegingen daarbij spelen. Het is uitdrukkelijk niet de bedoeling dat opdrachtgevers zich moeten verantwoorden hiervoor richting de Standaardisatieraad en/of andere gremia.

Uitgangspunt hierbij is dan ook dat de ROSA-scan, naast andere instrumenten zoals een PIA (privacy impact assessment), een kwaliteitsinstrument is voor de opdrachtgevers van een ketenproject om de risico's in te schatten en de kwaliteit te meten om zo met een betere onderbouwing de beste keuzes te kunnen maken bij de inrichting van het project. Het initiatief om een scan te laten uitvoeren ligt dan ook altijd bij opdrachtgevers en/of stakeholders van voornoemde processen en voorzieningen en de afweging wat ermee gedaan moet worden evenzo.

De Standaardisatieraad kan partijen adviseren een kwaliteitsmeting te doen met behulp van de scan, maar is niet zelf de initiatiefnemer. Dat past ons inziens ook het beste bij onze rol als strategisch adviesorgaan in de keten. Uiteraard moet de opdrachtgever erop kunnen vertrouwen dat de ROSA-scan met grote deskundigheid en kennis van zaken wordt uitgevoerd vanuit een onafhankelijke positie zonder betrokkenheid met het ketentraject.

We willen derhalve als leden van de Standaardisatieraad met elkaar afspreken dat elk lid in zijn/haar rol als opdrachtgever of stakeholder van een ketenproject in principe aan ROSA-scan aanvraagt (vanuit dat ketenproject) als sprake is van de volgende criteria:

- Het betreft een ketenuitwisseling of -voorziening waar minimaal 2 partijen en een onderwijsinstelling bij betrokken zijn, én:
- Er is sprake van relevante wijzigingen. Wat relevant is moet we nog wel nader specificeren. Te denken valt aan een scopewijziging, uitbreiding toepassingsgebied, extra begrippen die nodig zijn in de uitwisseling, aangescherpte privacywetgeving etc.
- Er is een issue tussen partijen ontstaan gedurende de realisatie van een voorziening, waarbij het helpt dat er een (hernieuwde) ROSA-scan wordt uitgevoerd.

BIJLAGE

Wat houdt de ROSA-scan in?

Met de ROSA-ketenreferentiearchitectuur als kader worden in de ROSA-scan alle relevante aspecten mbt. ketenarchitectuur van een bepaalde ketenvoorziening of -standaard systematisch onderzocht zoals:

- Werkingsgebied, toepassingsgebied
- Informatiebeveiliging en privacy (IBP)
- Identificatie, Authenticatie, Autorisatie (IAA)
- Gegevensuitwisseling in de keten (gestandaardiseerde begrippen en logistiek)
- Zeggenschappen en gegevenssoorten
- Relatie met andere ketenbouwstenen en -voorzieningen

Bureau Edustandaard voert de ROSA-scan uit op verzoek van een of meerdere ketenpartners die betrokken zijn bij een bepaalde (keten-)ontwikkeling en die meestal direct of indirect ook participeren in Edustandaard. De uitkomsten worden besproken in de Edustandaard Architectuurraad en op basis van die bespreking adviseert de Architectuurraad de aanvrager over de bevindingen en hoe hiermee om te gaan. Dit advies gaat ook naar de Edustandaard Standaardisatieraad. Het advies kan ook op zaken betrekking hebben die tot aanpassingen in de ROSA kunnen leiden.

Doelgroep van de scan op dit moment zijn niet alleen Architectuurraad en direct-betrokken architecten en projectleider(s), maar ook architecten en beleidsmakers van andere ketenpartijen die mogelijk op een afgeleide manier impact ondervinden en er in een later stadium mee te maken kunnen krijgen. Of die met vergelijkbare ontwikkelingen te maken hebben of gaan krijgen en die daarin met de uitkomsten van de scan rekening kunnen houden.

De adviezen zijn niet verplichtend, wel wordt gevraagd om een uitleg bij afwijkende keuzes. De Architectuurraad adviseert ketenpartijen om de ROSA-scan vroegtijdig in een ontwikkeltraject op te nemen voordat definitieve keuzes zijn gemaakt ten aanzien van het gebruik van standaarden en andere architectuurbouwstenen. Dit om optimaal profijt te hebben van dat advies. In grote ketenprojecten kan desgewenst door ketenpartners en/of opdrachtgever altijd nog een volgende scan aangevraagd worden om te checken of in de ontwikkeling nog zaken zijn aangepast ten aanzien van dat advies en de daaruit voortgekomen besluiten inzake de toepassing van ROSA-bouwstenen.

Uiteraard moet de ROSA-scan passen in de dynamiek van het betreffende ketenproject of -ontwikkeling. Op dit moment zijn er ROSA-scans uitgevoerd voor oa. het Certificeringsschema, Lerarenregister, Programma van Eisen Onderwijs Serviceregister, OpenOnderwijs API (HO) en RIO.

De inzet van de ROSA-scans is, net als "werken onder architectuur" ondersteunend als kwaliteitsinstrument bij zowel de (door-)ontwikkeling van standaarden als bij de inrichting van ketenprocessen en de implementatie van (keten-)voorzieningen. De toepassing van deze instrumenten draagt tevens bij aan een verdere professionalisering van Edustandaard. Hoewel de meeste 'energie' ten aanzien van de inzet van deze instrumenten op dit moment bij de Architectuurraad zit, is het de verwachting dat dit voor de Standaardisatieraad steeds meer toegevoegde waarde kan gaan leveren ten aanzien van het strategisch advies dat de SR wil leveren richting de ontwikkeling en implementatie van standaarden en ketenprocessen cq -voorzieningen.

Toegevoegde waarde van de ROSA-scan voor een ketentraject

Om het mogelijk te maken dat innovaties, gewijzigde wetgeving, andere inzichten sneller en met meer kwaliteit doorgevoerd kunnen worden, zowel in de (door-)ontwikkeling van standaarden als bij de inrichting van ketenprocessen en de implementatie van (keten-)voorzieningen is het een noodzakelijke randvoorwaarde om veel meer de samenhang in de onderwijsketens te borgen op architectuurniveau. Deze randvoorwaarde is gebaseerd op het feit dat in onderwijsketens nagenoeg 'alles met alles samenhangt'. Door naar die samenhang systematisch te gaan kijken kunnen afhankelijkheden en impact sneller blootgelegd worden. Dit biedt naast meer transparantie ook volop kansen. Hieronder volgt een overzicht van de voordelen die de ROSA-scan oplevert.

Voordeel	Toelichting
#1 Biedt op systematische wijze inzicht in de impact van ketenvernieuwing op andere ketenprojecten, op andere ketenpartijen, op de keten referentiearchitectuur - voor Architectuurraad en voor de indiener	Vaak wordt op onderdelen wel de impact onderzocht, maar dit is vaak gebonden aan persoonlijk initiatief en/of de 'urgentie-van -de-dag'
#2 Bevorderen van hergebruik in de ketens, het wiel niet opnieuw uitvinden, benutten van best-practices in het onderwijs en daarbuiten	Het is vaak lastig voor een ketenproject om te overzien wat al beschikbaar is of al eerder is beproefd. Niet alleen binnen het onderwijsdomein, maar de link met andere domeinen wordt ook gelegd
#3 Biedt een check op wettelijke kaders, overheidsbrede voorzieningen en richtlijnen / handreikingen	Bijv. kan de impact van nieuwe wetgeving veel sneller en systematischer worden bepaald
#4 Gestructureerd en onafhankelijk inhoudelijk advies, besproken in de Architectuurraad met architecten van alle ketenpartijen	Dit garandeert de kwaliteit, neutraliteit en transparantie van het advies. Ondersteunt de experts van het ketenproject (m.n. de architect) in het maken van de juiste keuzes.
#5 Bevordert een goede (juiste, tijdige) informatiepositie van de betrokken ketenpartijen	Direct betrokken partijen zijn vaak wel goed op de hoogte van de architectuuraspecten, voor andere partijen die indirect of in een latere fase er mee te maken krijgen, is dit vaak veel lastiger. Met de ROSA-scan kunnen deze partijen er eerder en meer gestructureerd kennis van nemen en impact voor henzelf bepalen
#6 De gemeenschappelijke ROSA-taal versnelt het ontwikkelproces	bijv. een standaardbeschrijving van een ketenproces helpt om sneller tot de kern van de problematiek te

	komen. Kennis en inzichten van ketenpartners kunnen sneller worden betrokken bij de ideevorming
--	---

Andere relevante aspecten

Enkele aspecten van de ROSA-scan die aandacht vergen:

- de ROSA-scan goed begrijpen vergt enige mate van architectuurkennis. Hoe kan worden gezorgd dat de informatie goed aansluit bij beleidsmakers en wellicht zelfs bestuurders;
- een goede ROSA-scan vergt een tijdsinvestering, zowel van Bureau Edustandaard (ingevuld door Kennisnet) als door het ketenproject. Deze moet goed in verhouding staan tot de opbrengsten. Het blijkt overigens dat de benodigde tijd aanzienlijk afneemt als ketenprojecten meer in de ROSA-systematiek gaan werken;
- timing: de ROSA-scan creëert transparantie in de de wijze waarop ketenprojecten met referentiearchitectuur omgaan; ook niet-direct betrokken partijen nemen er kennis en kunnen er hun voordeel mee doen. Het is belangrijk dat dit past in de dynamiek van het ketenproject.

Enkele voorbeelden

- Bij het Lerarenregister heeft de ROSA-scan inzichtelijk gemaakt welke privacy-aspecten verweven zijn in de architectuurkeuzes; de belangrijke relatie met de ontwikkelingen van RIO zijn blootgelegd. Het heeft geholpen om uiteen te rafelen welk deel van de architectuur binnen een organisatie hoort (CIBG resp. DUO) en welk deel bij de keten hoort.
- Bij het Certificeringsschema zijn de breedte van de toepassingsgebieden transparant gemaakt. De relaties met andere classificatietools zoals in de HORA zijn gemaakt.
- Bij de ECK-attributenset is door analyse de overlap met andere profielen voor vergelijkbare contexten met bijv. UWLR blootgelegd. Daarmee is direct alle kennis beschikbaar gekomen mbt. standaardisatie van begrippen, doelbindingseisen, privacy-aspecten, samenhang in begrippen die voor verschillende processen worden gebruikt
- Bij het PvE voor het Onderwijs Serviceregister heeft de ROSA-scan geholpen om relevante aspecten en wensen voor andere contexten dan 'Vroegtijdig aanmelden MBO' duidelijk te krijgen; daarnaast lijken de autorisatievraagstukken rondom RIO en het Onderwijs Serviceregister heel vergelijkbaar, samen optrekken hierin lijkt wenselijk. Ook is geattendeerd op hergebruik van het zeggenschappenmodel toegepast op faseringen van het Onderwijs Serviceregister.
- Bij de ROSA-scan van het informatiemodel RIO binnen het programma Doorontwikkelen BRON is duidelijk geadresseerd welk enorm toepassingsgebied dit kan bestrijken en welke impact dit kan hebben over de volle breedte. Als gevolg hiervan heeft het programma versneld contact gezocht met ketenpartijen die nog niet betrokken cq. op de hoogte waren.